

Az erőszak mértékegysége

VISSZHANG - LXIV. évfolyam, 46. szám, 2020. november 13.

A gyermekekkel szembeni bántalmazás az egyik szakterületem. A munkám része, hogy egyéni ügyekben képviselek gyerekeket különböző hatósági eljárásokban, illetve tanítom a gyermekjogi központú és traumatudatos szakmai működést mindazoknak, akik a gyermekvédelemben és az igazságszolgáltatás rendszerében olyan gyerekekkel kerülnek kapcsolatba, akik erőszakot vagy bántalmazást éltek át.

Örömteli és a munkám szempontjából elképesztően fontos, hogy az utóbbi időben egyre több olyan film, könyv és színházi előadás, képzőművészeti alkotás születik, amelyek a gyerekbántalmazások egy-egy dimenziójára fókuszál. Úgy látom, a művészeti értékteremtés mellett itt társadalmi tudatformálás is zajlik. Ezért, ha magyar alkotásokról van szó, mindig örömmel vállalom szerepet a kampányban, kommunikációban, hiszen minél többen látják ezeket, annál több beszélgetés indulhat ebben a mind a mai napig tabunak számító témában.

Beszélgetni pedig nagyon is kell. Csak így érthetjük meg egyéni és társadalmi szinten, hogy valójában mit jelent az erőszak, s hogy a visszaélés, a bántalmazás, az érzelmi, szexuális vagy fizikai határátlépés áldozatai mit élhetnek át. Amíg nem tudjuk, hogy valójában miről van szó (mert sosem beszéltük végig), addig vagy túlreagáljuk, vagy alulreagáljuk az ügyeket; az áldozatokkal pedig nehezen tudunk együtt érezni.

A *Visszatérés Epipóba* című dokumentumfilm kapcsán is örömmel vállaltam, hogy támogatom a filmhez kapcsolódó kommunikációt, mi több, kollégáim a Hintalovon Alapítványban olyan módszertani anyagot is készítettek, ami a filmben érintett témák feldolgozását segíti.

Ezeket – az érzelmi határátlépést, a lelki bántalmazást, a szexuális visszaélést, a bullyingot (megfélemlítést) – ugyanis képtelenség egy filmhossznyi terjedelemben úgy bemutatni, hogy minden aspektus meg tudjon jelenni. Ráadásul, mivel erőszakról van szó, tehát olyan témáról, amivel kapcsolatban mindenkinek (tényleg mindenkinek) van személyes élménye, tapasztalata, megélése, válasza, meggyőződése, a másik nézőpontjának megértése sem könnyű.

Már ahhoz is segítségre, a beszélgetést támogató kérdésekre, vezető narratívákra lehet szükség, hogy egyáltalán el tudjuk fogadni, a másik máshogyan látja, és ahogy ő látja, az is érvényes. De ami még ennél is nagyobb kihívást jelent: időnként az a feszültség, hogy minden igaz, és mindennek az ellenkezője is, belül feszül az emberben.

Ez általános élménye azoknak a gyerekeknek, akikkel szemben olyan fiatal vagy felnőtt követett el visszaélést, akivel bizalmi kapcsolatban voltak. Ha családtag, nevelő, edző, tanár, gondozó, szakkörvezető, vallási vezető, lelki kísérő az elkövető, akkor általában egyidejűleg élte meg az áldozat azt, hogy figyelnek rá, gondoskodnak róla, fontos, szerethető, része egy olyan nagyobb egésznek, amihez kötődik, és azt, hogy ennek ára van. Ez az ár pedig az (bántalmazási formától függően), hogy el kell tőrnie olyan érintéseket, közeledéseket, kommunikációt, érzelmi vagy testi fájdalmat okozó „játékokat”, amiket egyébként nem szeretne, amik nem komfortosak számára. Egyszerre lehetnek jelen ezekben az esetekben a jó élmények és az éjsötét, traumát okozó események.

Egyetlen bántalmazó sem a nap 24 órájában bántalmaz. Vannak helyzetek, amikor kedvesek, érzékenyek, felelősen reagálnak, jó döntéseket hoznak. S vannak helyzetek, amikor átlépnek egy határt, visszaélnak lehetőségekkel, kihasználják alkalmakat, megengedhetetlen módon járnak el, kárt és sérülést okoznak. Ez általános jellemzője a bizalmi felnőttek által elkövetett abúzus helyzeteknek.

Ez pedig nem csak azt bonyolítja tovább, hogy megértsük, valójában mi történt. Az áldozatok oldalán megnehezíti a feldolgozást is. Sok esetben gyerekként nem beazonosítható, hogy ami történt, az nem volt rendben. Csak később érkezik meg a döbbenettel együtt az érzés, hogy bántalmaztak, nem védtek meg, magamra hagytak, kihasználtak... Lehet, hogy időarányosan többször volt jó a gyerekeknek, mint rossz, de az nem teszi meg nem történetté azt, amikor rossz volt.

Az erőszaknak nincs mértékegysége. Nincs kis erőszak meg nagy erőszak.

Ezért is nehéz mit kezdeni azzal, ha egy bántalmazás kiderülése után a környezet azt kezdi el kétségbe vonni, hogy az érintett megélései, érzései, gondolatai érvényesek-e. Miért pont oda teszi a hangsúlyt, ahova? Kívülről ezt nagyon nehéz megmondani. Vannak súlyos bántalmazást elszenvedett gyerekek, akik mindent törölnek az emlékezetükből, de például egy illat megmarad. A bántalmazó által használt testápolóé, vagy annak az ételnek a szaga, ami akkor főtt, amikor őt bántották. Másoknak egy szín, egy ruhadarab, egy mondat, egy mozdulat vésődik be. Teljesen érthetetlen a kívülről álló számára, hogy miért pont az, és miért pont úgy.

A trauma definíciója egyértelmű. Nem az elkövető szándékát minősíti, hanem azt, hogy az áldozat mit élt át. Olyanra kényszerítették-e, amit ő nem akart. Olyat kellett eltűrnie, amit nem szeretett volna. Ez a meghatározás pedig önmagában lehetetlenné teszi, hogy összehasonlíthatóvá váljon két ember megélése – még akkor is, ha ugyanakkor ugyanabban a helyzetben voltak.

A *Visszatérés Epipóba* című film kritikája nem dolgom. De ha az a kérdés, hogy a rendező személyes tapasztalatainak keveredése a mások által megélt bántalmazásokkal és egy adott korszak általánosan elfogadott gyermeknevelési technikáinak visszamenőleges minősítésével vajon rendben van-e, akkor arra azt kell mondjam, hogy számomra pont ez teszi hitelessé a filmet. Ha felmerül, hogy rendben van-e, ha egy bántalmazotti oldalról bemutatott történet az egyén megélése alapján, a kívülről álló számára önkényesnek tűnő módon választja meg, mi volt fontos adott időszakban (amikor a bántalmazás történt), akkor arra azt tudom mondani, hogy ez mindig így van. Elképzelhetetlen, hogy máshogy legyen. Ezen a ponton a történet az érzelmek és a megélés szempontjából dokumentarista, és nem az esemény történetisége szempontjából.

Hogy melyik gyerek miként dolgozza fel a traumát, hogy kinek milyen technikája van arra, hogy túléljen vagy túllépjen egy-egy ilyen élmény után, az egyénfüggő. De tipikusnak tekinthető, hogy az érintettek körbe-körbejárják a problémát, próbálják megérteni az ésszel felfoghatatlant. Megerősítő számukra, ha másnak is ugyanaz a tapasztalata, vagy hasonló a megélése, akarják, hogy az elkövető megbánja a tettét, vágyják a jóvátételt és a megbékélést. Vezet ez valahova? Sokszor nem. Ide-oda kanyargó, időben és térben gomolygó, kívülről akár céltalannak is látszó az a folyamat, amiben az érintett megtanul együtt élni azzal, ami történt? A legtöbb esetben igen. Ez a film ezt is megmutatja.

Nem tudom, hogy lehetett volna-e mindezt a sokféle, kavargó, a rossz elengedését és a jó dolgok megtartását egyszerre vágyó folyamatot filmes eszközökkel máshogyan bemutatni. De ha nem esztétikában gondolkozom (amihez nem értek), hanem azt nézem, amit ez a dokumentumfilm mutat, akkor nemcsak hogy hiteles, de nagyon is példamutató, amit látok.

Amit ez a film képvisel ritkán látott őszinteséggel, némi távolságból (de végtelenül esendő és emberi módon mégis bevonódva), azt mutatja meg, hogy milyen a feldolgozás folyamata. Erre pedig nagyon nagy szükség van. Sokan, sok helyen elmondták, leírták már, hogy a magyar társadalom borzasztó deficitese, ha a traumáink feldolgozásáról, közös ügyeink végigbeszéléséről, múltbéli megéléseink kibeszéléséről van szó. Ebben a dokumentumfilmben valami olyan történik, ami szokatlan. Az érintettek nemcsak egyedül ülve nyilatkoznak, hanem közösen is beszélnek. Mi több, vállalnak egy közös terápiás foglalkozást. Nem számonkérnek, hanem kérdeznek. Elfogadják a megélések különbözőségét. Próbálnak tenni azért, hogy a gyermekkori élményeik ne befolyásolják olyan erősen a felnőtt megéléseiket, és ne hassák át a saját szülői döntéseiket. Próbálnak együtt élni azzal, ami történt, hiszen meg nem történetté nem tudják tenni.

Minden beszélgetés, ami erről a filmről meg a gyermekbántalmazás témájával foglalkozó más alkotásokról szól, sokat jelent. Végtelen boldogsággal nézem még a vitákat is, mert azt érzem, hogy közelebb visznek a megértéshez. Egyéni és társadalmi szinten is. Szükségünk van arra, hogy el tudjuk fogadni a mások megélésének érvényességét. Meg kell tanulnunk elviselni annak terhét, hogy ezek a visszaélések megtörténtek a gyerekekkel a múltban, és megtörténnek a jelenben is. Tenni ez ellen akkor leszünk képesek, ha tudjuk, miről beszélünk, ha bántalmazásról és erőszakról van szó. Ha komolyan vesszük az áldozatokat. Ha a sok-sok beszélgetés végén tényleg megértjük, hogy az erőszak egyetlen formája sem megengedhető, és minden formája megelőzhető.